HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

14 noiembrie 2018 *

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru – Ajutoare de stat – Ajutoare declarate ilegale și incompatibile cu piața internă – Obligație de recuperare – Hotărâre a Curții prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor – Întreprindere care exercită atât activități civile, cât și activități militare – Neexecutare – Interese esențiale ale securității unui stat membru – Articolul 346 alineatul (1) litera (b) TFUE – Sancțiuni financiare – Penalitate cu titlu cominatoriu – Sumă forfetară – Capacitate de plată – Factor «n» – Factori care stau la baza evaluării capacității de plată – Produs intern brut – Ponderarea voturilor statului membru în cadrul Consiliului Uniunii Europene – Nouă regulă de vot în cadrul Consiliului”

În cauza C-93/17,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, introdusă la 22 februarie 2017,

**Comisia Europeană**, reprezentată de A. Bouchagiar și de B. Stromsky, în calitate de agenți,

reclamantă,

împotriva

**Republicii Elene**, reprezentată de K. Boskovits și de A. Samoni-Rantou, în calitate de agenți,

pârâtă,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, îndeplinind funcția de președinte al Camerei întâi, și domnii J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (raportor), C. G. Fernlund și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul R. Schiano, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 martie 2018,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 mai 2018,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: greaca.

## Hotărâre

1 Prin cererea introductivă, Comisia Europeană solicită Curții:

– constatarea faptului că, prin neadoptarea măsurilor pe care le impune executarea Hotărârii din 28 iunie 2012, Comisia/Grecia (C-485/10, nepublicată, denumită în continuare „hotărârea prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor”, EU:C:2012:395), Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE;

– obligarea Republicii Elene la plata către Comisie a unei penalități zilnice cu titlu cominatoriu în cuantum de 34 974 de euro pentru întârzierea în executarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, începând cu pronunțarea hotărârii în prezenta cauză până la executarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor;

– obligarea Republicii Elene la plata către Comisie a unei sume forfetare al cărei cuantum rezultă din înmulțirea unui cuantum zilnic de 3 828 de euro cu numărul de zile în care încălcarea a continuat după pronunțarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor până la data la care acest stat membru a încetat încălcarea sau, în absența încetării încălcării, până în ziua în care va fi pronunțată hotărârea în prezenta cauză și

– obligarea Republicii Elene la plata cheltuielilor de judecată.

### Cadrul juridic

2 Articolul 346 alineatul 1 litera (b) TFUE prevede:

„Dispozițiile tratatelor nu contravin următoarelor norme:

[…]

(b) orice stat membru poate lua măsurile pe care le consideră necesare pentru protecția intereselor esențiale ale siguranței sale și care se referă la producția sau comerțul cu armament, muniție și material de război; aceste măsuri nu trebuie să modifice condițiile concurenței pe piața internă în ce privește produsele ce nu sunt destinate unor scopuri specific militare.”

### Istoricul cauzei

3 Hellenic Shipyards SA (Ellinika Nafpigeia AE, denumită în continuare „ENAE”), proprietara unui șantier naval civil și militar elen situat la Skaramagkas (Grecia), este specializată în construcția de nave militare. În cursul anului 1985, ENAE și-a încetat activitățile și a intrat în lichidare. În luna septembrie a anului 1985, Elliniki Trapeza Viomichanikis Anaptixeos AE (denumită în continuare „ETVA”), o bancă elenă care aparținea statului elen, a achiziționat ENAE. La 18 septembrie 1995, ETVA a vândut 49 % din acțiunile ENAE salariaților acestei societăți.

4 În cursul anului 1998, în cadrul unui proiect de modernizare a flotei sale de submarine, Republica Elenă a încheiat cu ENAE un contract denumit „Arhimede”, pentru construirea a trei submarine „HDW clasa 214”, precum și pentru construirea opțională a unui al patrulea, și un contract denumit „Neptun II”, pentru modernizarea a trei submarine „HDW clasa 209”.

5 În cursul anului 2001, Republica Elenă a decis să privatizeze ENAE. La 11 octombrie 2001, un acord de vânzare a acțiunilor ENAE a fost semnat între, pe de o parte, ETVA și salariații ENAE, și, pe de altă parte, un consorțiu alcătuit din Howaldtswerke-Deutsche Werft GmbH (denumită în continuare

„HDW”) și Ferrostaal AG (denumite în continuare, împreună, „HDW-Ferrostaal”). HDW-Ferrostaal a creat Greek Naval Shipyard Holding (Elliniki Nafpigokataskevastiki AE Chartofylakeiou, denumită în continuare „GNSH”), deținută în părți egale de HDW și de Ferrostaal, cu scopul de a gestiona participarea lor în ENAE.

6 În luna ianuarie a anului 2005, ThyssenKrupp AG a achiziționat HDW. În luna noiembrie a anului 2005, ThyssenKrupp a achiziționat acțiunile GNSH deținute de Ferrostaal. Astfel, de la această dată, ThyssenKrupp deținea totalitatea părților sociale și controlul ENAE. GNSH și ENAE au fost integrate în ThyssenKrupp Marine Systems AG, o divizie a ThyssenKrupp specializată în sistemele de nave militare și în navele comerciale specializate.

7 În acest context, în cursul anilor 1996-2003, Republica Elenă a luat un anumit număr de măsuri, constând în aporturi de capital, în garanții și în împrumuturi în favoarea ENAE, care au făcut obiectul mai multor decizii ale Consiliului Uniunii Europene și ale Comisiei.

8 La 2 iulie 2008, Comisia a adoptat Decizia 2009/610/CE din 2 iulie 2008 privind măsurile C 16/04 (ex NN 29/04, CP 71/02 și CP 133/05) aplicate de Grecia în favoarea societății Hellenic Shipyards SA (JO 2009, L 225, p. 104), ale cărei articole 2, 3, 8, 9 și 11-15 prevăd că aceste măsuri sunt ajutoare incompatibile cu piața internă.

9 Potrivit articolelor 5 și 6 din această decizie, ajutoarele specificate în cuprinsul acestora, deși autorizate anterior de Comisie, au fost utilizate în mod necorespunzător, astfel încât trebuiau recuperate.

10 Potrivit articolului 16 din Decizia 2009/610, garanția de despăgubire acordată HDW-Ferrostaal de ETVA, care prevede despăgubirea acestora din urmă pentru orice ajutor de stat care va fi recuperat de la ENAE, constituie un ajutor pus în aplicare prin încălcarea dispozițiilor articolului 108 alineatul (3) TFUE, care nu este compatibil cu piața internă. Prin urmare, această garanție trebuia să fie oprită imediat.

11 Constatând că de ajutoarele care trebuiau recuperate beneficiaseră în mod exclusiv activitățile civile ale ENAE, Comisia a decis la articolul 17 din respectiva decizie că aceste ajutoare trebuiau recuperate din partea civilă a activelor acestei societăți.

12 Articolul 18 din Decizia 2009/610 impune Republicii Elene să efectueze recuperarea imediată a ajutoarelor definite la articolele 2, 3, 5, 6, 8, 9 și 11-15 din această decizie. Potrivit acestui articol 18, Republica Elenă trebuie să se asigure că respectiva decizie este pusă în aplicare în termen de patru luni de la data de 13 august 2008, data notificării acesteia.

13 Având în vedere situația economică dificilă a ENAE, Republica Elenă a susținut că recuperarea integrală a ajutoarelor în cauză ar putea determina falimentul acesteia și, prin urmare, ar putea să afecteze activitățile sale militare, inclusiv construirea și modernizarea submarinelor „HDW clasa 214” și „HDW clasa 209”, astfel încât era susceptibilă să aducă atingere intereselor esențiale ale securității Republicii Elene în sensul articolului 346 TFUE. Pentru a evita o asemenea eventualitate, Comisia, Republica Elenă și ENAE au ajuns, în urma unor negocieri desfășurate în perioada iunie-octombrie 2010 și în urma unor scrisori de angajament din partea ENAE și a Republicii Elene, datate 27, respectiv 29 octombrie 2010, la un acord, potrivit căruia Decizia 2009/610 ar fi considerată ca fiind corect executată, sub rezerva respectării următoarelor angajamente:

– întreruperea activităților civile ale ENAE pentru o perioadă de 15 ani, începând cu data de 1 octombrie 2010;

– activele legate de activitățile civile ale ENAE vor fi vândute și venitul din vânzare va fi transferat autorităților elene. Dacă licitațiile nu aveau drept rezultat vânzarea totalității sau a unei părți din aceste active civile, ENAE le va transfera statului elen cu titlu de executare alternativă a obligației

de recuperare a ajutorului în cauză. În acest caz, statul elen va trebui să garanteze că niciunul dintre activele respective nu va fi dobândit din nou de ENAE ori de acționarii săi actuali sau viitori în perioada de 15 ani sus-menționată;

– ENAE va renunța la concesiunea unui doc uscat a cărui utilizare nu este necesară pentru continuarea activităților sale militare. Statul elen va garanta că respectiva concesiune și terenul vizat de aceasta nu vor fi dobândite din nou de ENAE ori de acționarii săi actuali sau viitori în perioada de 15 ani sus-menționată;

– ENAE va renunța la garanția de despăgubire prevăzută la articolul 16 din Decizia 2009/610 și nu va demara nicio procedură întemeiată pe aceasta sau în legătură cu aceasta. Republica Elenă va trebui să invoce nulitatea acestei garanții în fața oricărei instanțe judiciare sau extrajudiciare;

– în cele șase luni care urmează acceptării de către Comisie a listei de angajamente, Republica Elenă îi va prezenta probele restituirii docului uscat către statul elen și informațiile actualizate referitoare la vânzarea la licitație a activelor civile ale ENAE. În plus, Republica Elenă va informa anual Comisia cu privire la stadiul recuperării ajutoarelor incompatibile, inclusiv prezentând probe pentru faptul că ENAE nu continuă activități civile, informații cu privire la proprietatea și la utilizarea activelor restituite statului elen, precum și cu privire la utilizarea terenului vizat de concesiunea docului uscat.

14 La 8 octombrie 2010, apreciind că Republica Elenă nu s-a conformat obligațiilor care îi revin în temeiul Deciziei 2009/610, Comisia a introdus, în aplicarea articolului 108 alineatul (2) TFUE, o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva Republicii Elene, având ca obiect constatarea faptului că aceasta din urmă nu a luat, în termenele prevăzute, toate măsurile necesare pentru a se conforma respectivei decizii.

15 Prin scrisoarea din 1 decembrie 2010, Comisia a informat Republica Elenă că dacă angajamentele menționate la punctul 13 din prezenta hotărâre erau puse efectiv în aplicare, Comisia va considera că Decizia 2009/610 este executată pe deplin. Această instituție a precizat în scrisoarea respectivă că activele ENAE alocate activităților sale civile trebuiau să fie vândute sau transferate statului elen în șase luni de la scrisoarea respectivă.

16 La 28 iunie 2012, Curtea, prin hotărârea prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, a statuat că, prin neadoptarea în termenul acordat a tuturor măsurilor necesare pentru executarea Deciziei 2009/610 și prin neprezentarea către Comisie, în termenul acordat, a informațiilor enumerate la articolul 19 din această decizie, Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 2, 3, 5, 6, 8, 9 și 11-19 din decizia menționată.

**Procedura precontencioasă**

17 În urma pronunțării hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, serviciile Comisiei au avut mai multe schimburi de corespondență cu autoritățile elene cu privire la stadiul recuperării ajutoarelor incompatibile.

18 În acest context, Parlamentul elen a adoptat Legea nr. 4099/2012 care a intrat în vigoare la 20 decembrie 2012. Articolul 169 alineatul 2 din aceasta prevede că, „[d]e la intrarea în vigoare a prezentei legi, dreptul de utilizare exclusivă acordat [ENAE] la articolul 1 alineatul 15 din Legea nr. 2302/1995 […] astfel cum a fost completat prin articolul 6 alineatul 1 din Legea nr. 2941/2011, este eliminat în măsura în care privește partea din terenul statului ABK 266 cu o suprafață de […]” (216 663,985 $m^2$) indicată [pe planul topografic publicat în anexa I la prezenta lege], precum și zona litorală situată în fața terenului public ABK sus-menționat”.

19 La 11 ianuarie 2013, ENAE și proprietarii săi la data respectivă au sesizat Curtea Internațională de Arbitraj de pe lângă Camera Internațională de Comerț (denumită în continuare „Tribunalul Arbitral CIC”) cu o acțiune în despăgubire împotriva Republicii Elene ca urmare a unei pretinse încălcări, în primul rând, a unui acord-cadru („Framework Agreement”) încheiat în luna martie a anului 2010 între Republica Elenă, ENAE, HDW, ThyssenKrupp și Abu Dhabi Mar LLC, care a achiziționat în anul 2009 75,1 % din acțiunile ENAE deținute de către ThyssenKrupp, al cărui articol 11 se referea la obligația Republicii Elene de a recupera ajutorul de stat, în al doilea rând, a unui acord de punere în aplicare („Implementation Agreement”) între aceleași părți la acest acord-cadru, care trebuia să reglementeze mai multe litigii cu privire la executarea contractelor „Arhimede” și „Neptun II”, și, în al treilea rând, a contractelor de construire și de modernizare a submarinelor încheiate în cadrul acestor acorduri. La 23 aprilie 2014, Republica Elenă a introdus de asemenea în fața Tribunalului Arbitral CIC o acțiune în despăgubire împotriva ENAE și a acționarilor săi pentru încălcarea acordului de punere în aplicare și a contractelor de construire și de modernizare a submarinelor, în special a obligației de livrare a submarinelor în condițiile și în termenele prevăzute.

20 Parlamentul elen a adoptat, în plus, Legea nr. 4237/2014, care a intrat în vigoare la 12 februarie 2014 și al cărei articol 12 prevede că, având în vedere interesele securității naționale ale Republicii Elene, orice formă de executare silită a bunurilor mobile și imobile ale ENAE se suspendă.

21 Republica Elenă, prin intermediul articolului 26 din Legea nr. 4258/2014, care a intrat în vigoare la 14 aprilie 2014, a atribuit marinei militare proiectul privind construirea și modernizarea submarinelor, având în vedere împrejurarea că ENAE nu și-a respectat angajamentele contractuale pentru a asigura capacitățile operaționale necesare pentru apărarea și securitatea națională. Această dispoziție prevedea de asemenea că marina militară urma să continue lucrările asupra submarinelor în instalațiile ENAE fără contraprestație și urma să plătească salariile și cotizațiile sociale ale angajaților cu titlu de indemnizație pentru munca lor.

22 La 27 noiembrie 2014, considerând că Decizia 2009/610 nu fusese încă executată, Comisia a trimis autorităților elene o scrisoare de punere în întârziere în conformitate cu articolul 260 alineatul (2) TFUE, acordându-le un termen de executare de două luni.

23 Prin scrisoarea de punere în întârziere, Comisia a remarcat faptul că autoritățile elene nu au recuperat valoarea ajutoarelor incompatibile și nu i-au furnizat informații privind punerea în aplicare a Deciziei 2009/610.

24 Autoritățile elene au răspuns la scrisoarea de punere în întârziere printr-o scrisoare din 23 ianuarie 2015. Pe de o parte, ele au prezentat în cuprinsul acesteia atitudinea de obstrucționare și lipsa oricărei cooperări din partea ENAE la punerea în aplicare a angajamentelor reluate în scrisoarea din 1 decembrie 2010. Pe de altă parte, ele au invocat nevoia ca această societate să rămână operațională pentru încă 18-20 de luni, pentru ca marina militară să poată termina, în instalațiile ENAE, construirea și modernizarea submarinelor prevăzute de contractele „Arhimede” și „Neptun II”.

25 La 4 decembrie 2015, autoritățile elene au adresat ENAE un ordin de recuperare care se ridica la suma de 523 352 889,23 euro, ceea ce reprezenta aproximativ 80 % din suma de recuperat, inclusiv dobânzile până la data de 30 noiembrie 2015. La 5 februarie 2016, ENAE a introdus o acțiune la Dioikitiko Protodikeio Athinon (Tribunalul Administrativ de Primă Instanță din Atena, Grecia) având ca obiect anularea acestui ordin de recuperare. În cursul lunii martie a anului 2016, autoritățile fiscale elene au adoptat acte de executare ale ordinului de recuperare menționat. La 13 aprilie 2016, ENAE a formulat o opoziție la aceeași instanță împotriva acestor acte de executare. La 23 mai 2016, ENAE a depus la instanța menționată cereri de suspendare a executării actelor sus-menționate. Comisia a intervenit în calitate de *amicus curiae* în cauzele respective, în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului din 13 iulie 2015 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 108 [TFUE] (JO 2015, L 248, p. 9).

26 La 29 septembrie 2016, Dioikitiko Protodikeio Athinon (Tribunalul Administrativ de Primă Instanță din Atena) a respins cererile de suspendare a executării depuse de ENAE.

27 Ca urmare a acestor respingeri, autoritățile elene au inițiat, la 3 februarie 2017, o procedură de executare silită asupra activelor civile ale ENAE. La 6 februarie 2017, aceste autorități au efectuat poprirea conturilor pe care ENAE le deținea la trei bănci. Cu toate acestea, Republica Elenă nu a recuperat nicio sumă din cauza unor popriri anterioare efectuate de alți creditori și ca urmare a situației financiare dificile a acestei întreprinderi.

28 În paralel, la 12 mai 2016, ENAE și acționarii săi au solicitat Tribunalului Arbitral CIC măsuri asigurătorii împotriva actelor administrative naționale adoptate de autoritățile elene în luna decembrie a anului 2015 și în luna martie a anului 2016 având ca obiect recuperarea ajutorului de stat în cauză. Tribunalul Arbitral CIC a respins această cerere de măsuri provizorii. De asemenea, aceștia au solicitat Tribunalului Arbitral CIC să interzică autorităților elene inițierea oricărei proceduri de faliment împotriva ENAE în timpul procedurii arbitrale.

29 Prin ordonanța provizorie din 5 august 2016, Tribunalul Arbitral CIC a respins această cerere a ENAE și a acționarilor săi, apreciind că nu poate interveni în executarea Deciziei 2009/610. Cu toate acestea, a apreciat că recuperarea ajutoarelor în cauză ar putea determina falimentul ENAE și a interzis, așadar, Republicii Elene să ia o măsură de naționalizare a acestei societăți, să preia administrarea societății menționate sub controlul său ori să o supună pe aceasta și activele sale unei proceduri de insolvență, fără să îl informeze în prealabil în legătură cu acest aspect.

30 La 13 februarie 2017, autoritățile elene au informat Comisia cu privire la intenția lor de a supune ENAE unei proceduri de lichidare specială în temeiul Legii nr. 4307/2014, care a intrat în vigoare la 15 noiembrie 2014 (denumită în continuare „administrare specială”), și au solicitat o reuniune cu Comisia pentru a discuta condițiile de punere în aplicare a acestei proceduri.

31 În aceste condiții, la 22 februarie 2017, Comisia a formulat prezenta acțiune.

**Evoluția ulterioară sesizării Curții**

32 O reuniune privind instituirea administrării speciale a ENAE a avut loc la 8 martie 2017. În cadrul acestei reuniuni, autoritățile elene au prezentat Comisiei un plan detaliat pentru instituirea administrării speciale propuse a ENAE.

33 La 21 martie 2017, a fost instituit sechestrul asupra a două rezervoare plutitoare care aparțineau ENAE.

34 La 10 aprilie 2017, ENAE a introdus o cerere de măsuri provizorii la Tribunalul Arbitral CIC având ca obiect adoptarea de măsuri asigurătorii care ar interzice autorităților elene să inițieze o procedură privind supunerea acestei societăți la o administrare specială în temeiul Legii nr. 4307/2014. Tribunalul Arbitral CIC a amintit, în decizia sa din 27 iunie 2017, că sentința sa era iminentă. Prin urmare, a apreciat că deschiderea unei proceduri de administrare specială a ENAE va avea ca efect privarea acționarilor acesteia de controlul asupra societății și că administratorul special, ales de creditori, va putea să ia decizii care afectează poziția ENAE în procedura arbitrală. În acest context, Tribunalul Arbitral CIC a decis că autoritățile elene ar trebui să se abțină, până la adoptarea sentinței sale finale, de la orice măsură de recuperare care ar conduce, direct sau indirect, la o modificare a controlului administrării ENAE, inclusiv procedurile de faliment și de instituire a administrării speciale.

35 La 29 iunie 2017 autoritățile elene au trimis o scrisoare către ENAE prin care i-au solicitat să plătească restul de 20 % din valoarea ajutoarelor care trebuiau recuperate, inclusiv dobânzile până la 30 iunie 2017, și anume 95 098 200,99 euro. Întrucât această plată nu a fost efectuată, autoritățile fiscale au fost însărcinate să recupereze suma menționată prin scrisoarea Ypourgeio Oikonomias kai Anaptyxis (Ministerul Economiei și Dezvoltării) din 31 iulie 2017.

36 La 12 octombrie 2017, autoritățile elene au inițiat o procedură în fața instanțelor judecătorești elene pentru a institui procedura de administrare specială a ENAE prevăzută la articolul 68 din Legea nr. 4307/2014, care a intrat în vigoare la 15 noiembrie 2014.

37 În cursul procedurii, Curtea a admis trei cereri ale Republicii Elene privind prezentarea de noi documente în aplicarea articolului 128 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții. De fiecare dată Comisiei i-a fost acordat un termen pentru a-i permite să își exprime poziția cu privire la aceste documente.

38 Reiese din aceste documente, în primul rând, că, prin hotărârea nr. 725/2018 din 8 martie 2018, Monomeles Protodikeio Athinon (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic din Atena, Grecia) a admis cererea autorităților elene, a instituit administrarea specială a ENAE și a numit un administrator special.

39 În al doilea rând, aceste documente indică faptul că, la 26 martie 2018, autoritatea independentă a veniturilor publice a încercat, printr-o declarație de creanță din 22 martie 2018, să obțină de la administratorul special creanțele Republicii Elene referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză în cadrul procedurii de administrare specială a acestei societăți. În special, această autoritate a anunțat o sumă de 713 883 282,19 euro cu majorările datorate pentru plata cu întârziere a creanței. Această sumă include sumele de 524 896 095,75 euro și de 95 171 888,92 euro pe care statul grec trebuie să le recupereze pentru a se conforma Deciziei 2009/610 și, astfel, hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor.

40 Administratorul special a primit notificarea acestor măsuri printr-o scrisoare recomandată depusă la poștă.

41 În al treilea rând, reiese din documentele prezentate de Republica Elenă în aplicarea articolului 128 alineatul (2) din Regulamentul de procedură că, la 26 iunie 2018, prin intermediul unui protocol de predare, ENAE, reprezentată de administratorul său special, a predat posesia terenului ABK 266, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia către Etaireia Akiniton Dimosiou A.E. (Societatea Bunurilor Imobiliare ale Statului SA, denumită în continuare „ETAD”).

## Cu privire la neîndeplinirea obligațiilor

### *Argumentația părților*

42 Comisia reproșează Republicii Elene faptul că nu a luat măsurile pe care le implică executarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, având în vedere că au trecut mai mulți ani atât de la adoptarea Deciziei 2009/610, cât și de la pronunțarea acestei hotărâri, fără ca autoritățile elene să fi recuperat ajutoarele de stat în cauză de la ENAE.

43 În primul rând, Comisia arată că Republica Elenă nu a luat toate măsurile care sunt în principiu necesare pentru executarea unei decizii precum Decizia 2009/610.

44 Astfel, autoritățile elene, instaurând moratoriul prevăzut la articolul 12 din Legea nr. 4237/2014, ar fi făcut mai dificilă recuperarea ajutoarelor.

45 Abia în lunile decembrie 2015 și martie 2016 autoritățile elene ar fi adoptat acte administrative naționale pentru a efectua o recuperare parțială a ajutoarelor de stat în cauză de la ENAE. Cu toate acestea, actele respective nu ar fi condus la recuperarea vreunei sume de la întreprinderea menționată.

46 În al doilea rând, Comisia susține că Republica Elenă nu a respectat nici angajamentele detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010, acestea din urmă fiind considerate o metodă alternativă de executare a Deciziei 2009/610.

47 În această privință, Comisia susține, în primul rând, că vânzarea activelor civile ale ENAE nu a avut loc și că aceasta contesta lista activelor civile.

48 În al doilea rând, Comisia susține că, deși Parlamentul elen a adoptat o lege privind restituirea docului uscat, Republica Elenă nu a transmis încă o hartă pertinentă care să indice cu precizie zona restituită și nici o dovadă a faptului că terenurile nu mai sunt utilizate de ENAE.

49 În al treilea rând, în afară de rezoluția adoptată de consiliul de administrație al ENAE la 14 aprilie 2010, conform căreia această întreprindere și-ar înceta activitățile civile, autoritățile elene nu ar fi furnizat nicio altă dovadă care demonstrează că întreprinderea respectivă s-a abținut de la orice activitate civilă începând cu data rezoluției.

50 În al patrulea rând, aceste autorități nu ar fi transmis niciodată documente care să demonstreze că garanția de despăgubire menționată la articolul 16 din Decizia 2009/610 a fost anulată și că nu a fost niciodată utilizată.

51 În al cincilea rând, autoritățile respective nu ar fi prezentat niciodată un raport privind evoluția punerii în aplicare a acestei decizii.

52 În al șaselea rând, Comisia amintește că singurul mijloc de apărare susceptibil de a fi invocat de Republica Elenă este cel întemeiat pe o imposibilitate absolută de a executa corect Decizia 2009/610, dovedind lipsa unor active recuperabile. Or, într-un astfel de caz, statul membru ar trebui să provoace lichidarea și încetarea definitivă a activității întreprinderii beneficiare.

53 În speță, autoritățile elene nu ar fi invocat niciodată o imposibilitate absolută de a recupera ajutoarele în cauză. Pe de o parte, acestea s-ar fi limitat să afirme că o recuperare completă ar conduce la lichidarea șantierelor navale, ceea ce ar avea un impact negativ asupra intereselor apărării naționale, și, pe de altă parte, acestea ar fi pus nerecuperarea pe seama obstrucționării din partea ENAE, în condițiile în care o astfel de obstrucționare nu ar justifica neexecutarea Deciziei 2009/610.

54 În ceea ce privește interesele apărării naționale invocate de Republica Elenă care nu ar privi decât construirea submarinelor în instalațiile aparținând societății ENAE pentru marina militară, Comisia constată că derogarea prevăzută la articolul 346 TFUE se referă la cazuri excepționale și clar definite și nu se pretează, așadar, la o interpretare extensivă. În consecință, ar reveni acestui stat membru sarcina să demonstreze că respectiva derogare este necesară pentru protecția intereselor sale esențiale de securitate.

55 În acest context, Comisia contestă temeinicia intereselor de securitate invocate de Republica Elenă. Autoritățile elene nu ar fi explicat niciodată motivul pentru care construirea și modernizarea submarinelor trebuiau să aibă loc în mod necesar în instalațiile ENAE, și nu în alte șantiere navale grecești, mai ales după atribuirea către marina militară, prevăzută la articolul 26 din Legea nr. 4258/2014, a proiectului de construire și de modernizare a submarinelor.

56 Republica Elenă răspunde că a luat toate măsurile necesare în vederea executării hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor.

57 Acest stat membru arată că articolul 12 din Legea nr. 4237/2014 nu constituie o măsură care ar face mai dificilă recuperarea ajutoarelor în cauză, întrucât suspendarea executării silite a activelor ENAE prevăzută la acest articol nu s-ar aplica decât în măsura în care o executare silită afectează construirea și întreținerea submarinelor marinei militare, ceea ce ar fi conform cu articolul 346 alineatul (1) litera (b) TFUE. Pe de altă parte, împrejurarea că autoritățile elene au luat ulterior măsuri de executare împotriva ENAE ar demonstra că articolul 12 din această lege nu exclude efectuarea acestei recuperări.

58 Republica Elenă invocă, în continuare, interesele sale esențiale de securitate, în sensul articolului 346 alineatul (1) litera (b) TFUE, susținând că o recuperare nu trebuie să aducă atingere nici continuării activităților militare ale celui mai mare și mai productiv șantier naval din Grecia, nici puterii largi de apreciere de care dispune pentru a alege măsurile pe care le consideră necesare.

59 Astfel, Republica Elenă nu ar putea provoca falimentul ENAE, în măsura în care această procedură ar afecta ansamblul activelor întreprinderii respective și ar pune în pericol buna continuare a activităților militare ale șantierului și, prin urmare, capacitățile de apărare ale statului membru menționat. Din aceste motive, autoritățile elene ar fi acordat prioritate punerii în aplicare a angajamentelor pe care le menționează scrisoarea din 1 decembrie 2010.

60 În această privință, Republica Elenă arată, în ceea ce privește vânzarea activelor civile ale ENAE, că s-a confruntat cu obstrucționarea din partea acestei societăți, care nu a fost de acord cu lista activelor civile destinate a fi vândute.

61 Ca urmare a acestor obstrucționări, autoritățile elene ar fi adresat societății respective ordine de recuperare și popriri.

62 Întrucât aceste măsuri nu au determinat nicio restituire din cauza unor popriri anterioare ale altor creditori și a lipsei vădite de active suficiente ale ENAE, autoritățile elene ar fi considerat că trebuia instituită o administrare specială a acestei societăți în temeiul dispozițiilor Legii nr. 4307/2014. Astfel, potrivit Republicii Elene, după atribuirea activităților de construire de submarine marinei militare, autoritățile elene puteau lua măsuri de lichidare împotriva ENAE fără a compromite executarea unor programe militare.

63 În acest context, Republica Elenă susține că instituirea unei administrări speciale a ENAE este măsura adecvată pentru lichidarea acestei societăți, respectiva măsură fiind în deplină conformitate cu cerințele dreptului Uniunii, întrucât procedura permite vânzarea la licitație publică a tuturor ramurilor sau a activelor izolate ale acestei societăți sau a unei părți a acestora, sub responsabilitatea unui administrator independent și sub control judiciar. Această procedură de administrare specială, care ar putea fi finalizată într-o perioadă de 12 luni de la desemnarea administratorului special, ar asigura cel puțin aceleași garanții precum cele ale procedurii obișnuite de faliment și ar prezenta o viteză și o transparență mult mai mari. Procedura menționată ar permite să se evite o depreciere a valorii activelor în cauză și ar garanta vânzarea activelor militare ale ENAE ca o ramură unică, în conformitate cu interesele esențiale de securitate ale Republicii Elene.

64 În ceea ce privește restituirea terenurilor acordate ENAE pentru uzul său exclusiv, Republica Elenă susține că, la 20 decembrie 2012, dreptul de utilizare a terenurilor a fost abrogat prin articolul 169 alineatul 2 din Legea nr. 4099/2012. Republica Elenă susține că copii ale retranscrierii la biroul registrului ipotecilor competent din punct de vedere geografic, comunicate Comisiei, indică faptul că respectivele terenuri au fost restituite. Potrivit acestui stat membru, împrejurarea că terenurile menționate nu mai sunt utilizate de ENAE rezultă din faptul că această întreprindere nu desfășoară nicio activitate civilă din anul 2010.

65 Pe de altă parte, Republica Elenă consideră că restituirea terenurilor în cauză este o măsură de executare a Deciziei 2009/610, întrucât, în lipsa unor active suficiente, autoritățile elene sunt obligate să efectueze lichidarea tuturor activelor civile ale ENAE. În aceste condiții, statul membru menționat susține că evaluarea respectivelor terenuri, la prețurile din 2008, demonstrează că ele reprezintă 60 % din valoarea totală a activelor civile ale ENAE sau 58 % din infrastructura civilă a șantierului naval. Având în vedere acest calcul, vânzarea activelor civile ale ENAE nu ar privi, în realitate, decât o mică parte din valoarea ramurii civile a acestei întreprinderi.

66 În ceea ce privește încetarea activităților civile ale ENAE, Republica Elenă susține că consiliul de administrație al respectivei societăți a adoptat în mod expres o decizie cu privire la acest aspect și că noua administrație a societății menționate a confirmat în mai multe rânduri că ENAE nu mai desfășoară nicio activitate civilă începând cu anul 2010. Acest stat membru adaugă că ENAE nu a publicat niciun bilanț după 30 septembrie 2011 din cauza situației sale economice precare.

67 În sfârșit, în ceea ce privește garanția de despăgubire prevăzută la articolul 16 din Decizia 2009/610, Republica Elenă susține că obligația de a o denunța revine ENAE. În plus, acest stat membru constată că problema aplicării garanției menționate nu s-a pus în nicio cauză, astfel încât autoritățile elene nu au fost în măsură să invoce nulitatea acesteia.

### *Aprecierea Curții*

68 Cu titlu prealabil, trebuie amintit că reiese din jurisprudența Curții că statul membru destinatar al unei decizii care îl obligă să recupereze ajutoare ilegale declarate incompatibile cu piața internă are obligația, în temeiul articolului 288 TFUE, să adopte toate măsurile necesare pentru a asigura executarea acestei decizii. El trebuie să realizeze o recuperare efectivă a sumelor datorate pentru a elimina denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial conferit de aceste ajutoare (Hotărârea din 9 noiembrie 2017, Comisia/Grecia, C-481/16, nepublicată, EU:C:2017:845, punctul 23).

69 Astfel, recuperarea unui ajutor ilegal declarat incompatibil cu piața internă trebuie să se efectueze fără întârziere și în conformitate cu procedurile prevăzute de legislația națională a statului membru în cauză, cu condiția ca acestea din urmă să permită executarea imediată și efectivă a deciziei Comisiei. În acest scop, statele membre în cauză parcurg toate etapele necesare permise de legislațiile naționale respective, inclusiv măsurile provizorii, fără a aduce atingere dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 noiembrie 2017, Comisia/Grecia, C-481/16, nepublicată, EU:C:2017:845, punctul 24).

70 În ceea ce privește ipotezele în care ajutoarele de stat acordate ilegal trebuie să fie recuperate de la întreprinderile beneficiare care se află în dificultate sau în stare de faliment, trebuie amintit că astfel de dificultăți nu afectează obligația de recuperare a ajutorului. Statul membru este, în consecință, obligat, după caz, să determine lichidarea societății, să înscrie creanța sa în pasivul acesteia sau să adopte orice altă măsură care să permită rambursarea ajutorului (Hotărârea din 17 ianuarie 2018, Comisia/Grecia, C-363/16, EU:C:2018:12, punctul 36).

71 Or, în speță, reiese din dosar că, având în vedere situația economică dificilă a ENAE, pentru a nu determina falimentul acestei societăți, pentru a nu pune în pericol implementarea programelor „Arhimede” și „Neptun II” pentru marina militară și, astfel, pentru a nu aduce atingere intereselor esențiale de securitate ale Republicii Elene în sensul articolului 346 TFUE, Comisia, acest stat membru și ENAE s-au angajat să pună în aplicare o metodă alternativă de recuperare pentru ca Decizia 2009/610 să poată fi considerată de Comisie pe deplin executată.

72 Prin urmare, pentru a stabili dacă Republica Elenă a adoptat toate măsurile necesare pentru a se conforma hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, este necesar să se verifice dacă acest stat membru a respectat angajamentele detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010 sau dacă

ajutoarele de stat în cauză, astfel cum au fost definite la articolele 2, 3, 5, 6, 8, 9 și 11-15 din Decizia 2009/610, au fost integral recuperate de statul membru respectiv și dacă informațiile enumerate la articolul 19 din această decizie au fost prezentate Comisiei.

73 Este necesar să se precizeze de la bun început că, în ceea ce privește procedura prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, trebuie să se rețină ca dată de referință pentru a se aprecia existența unei astfel de neîndepliniri a obligațiilor data expirării termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere emisă în temeiul acestei dispoziții (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 32).

74 În speță, după cum s-a amintit la punctul 22 din prezenta hotărâre, întrucât Comisia a trimis Republicii Elene, la 27 noiembrie 2014, o scrisoare de punere în întârziere, în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 260 alineatul (2) TFUE, data de referință menționată la punctul anterior este data expirării termenului stabilit în această scrisoare, și anume 27 ianuarie 2015.

75 Or, în ceea ce privește angajamentele menționate în scrisoarea din 1 decembrie 2010, este cert că la data respectivă, 27 ianuarie 2015, autoritățile elene nu le-au respectat.

76 Astfel, reiese din dosar că singura măsură luată de Republica Elenă la data respectivă este adoptarea Legii nr. 4099/2012, care a intrat în vigoare la 20 decembrie 2012.

77 Cu toate acestea, este necesar să se precizeze, în această privință, că reiese din dosar că atât Tribunalul Arbitral CIC, cât și Monomeles Protodikeio Athinon (Tribunalul de Mare Instanță în complet de judecător unic din Atena) au constatat că, în pofida intrării în vigoare a acestei legi, ENAE nu a restituit efectiv terenul public vizat de concesiunea docului uscat.

78 Potrivit protocolului din 26 iunie 2018, ENAE a predat posesia terenului ABK 266, inclusiv docul uscat a cărui utilizare îi fusese acordată printr-o concesiune, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia. Cu toate acestea, Republica Elenă nu a demonstrat că societatea menționată a predat efectiv statului elen posesia acestui teren înainte de 27 ianuarie 2015.

79 Astfel, nu se poate constata că ENAE a renunțat la concesiunea docului uscat în conformitate cu angajamentele menționate în scrisoarea din 1 decembrie 2010.

80 În ceea ce privește argumentul Republicii Elene potrivit căruia împrejurarea că terenul respectiv nu mai este utilizat de ENAE rezultă din faptul că această societate nu desfășoară nicio activitate civilă începând cu anul 2010, aspect care ar rezulta din decizia consiliului de administrație al respectivei societăți de la 14 aprilie 2010, trebuie să se constate că nu reiese nici din această decizie, nici din dosar că ENAE și-a întrerupt activitățile civile în sensul angajamentelor menționate în scrisoarea din 1 decembrie 2010.

81 Astfel, respectiva decizie a consiliului de administrație nu poate viza un angajament de întrerupere a activităților civile ale ENAE pentru o perioadă de 15 ani începând cu data de 1 decembrie 2010, întrucât datează dinainte de scrisoarea de angajament a ENAE din 27 octombrie 2010. Această decizie se limitează să menționeze faptul că, în legătură cu un acord de împrumut al ENAE, „activitatea care nu ține de nave este în prezent întreruptă în întregime”.

82 În plus, invitată de Curte, Republica Elenă nu a fost în măsură să furnizeze documente susceptibile să demonstreze că ENAE a respectat obligația de încetare a activităților civile pentru o perioadă de 15 ani.

83 Prin urmare, întrucât nu a demonstrat că ENAE și-a întrerupt activitățile civile începând de la 1 decembrie 2010, Republica Elenă nu a dovedit că această societate nu mai utiliza terenul public vizat de concesiunea docului uscat.

84 În ceea ce privește angajamentul referitor la vânzarea activelor civile ale ENAE sau la restituirea acestora statului elen, este evident că această vânzare sau această restituire nu a avut loc. Prin urmare, acest angajament nu a fost respectat.

85 În ceea ce privește garanția de despăgubire prevăzută la articolul 16 din Decizia 2009/610, trebuie să se constate că, potrivit scrisorii din 1 decembrie 2010, ENAE urma să renunțe la aceasta și urma să nu inițieze nicio procedură în temeiul acesteia sau în legătură cu aceasta. Din dosar nu reiese că o asemenea renunțare ar fi avut loc, nici că Republica Elenă ar fi desființat respectiva garanție pe cale legislativă. Prin urmare, ea nu a respectat angajamentul menționat.

86 Conform acordului dintre Comisie, Republica Elenă și ENAE care rezultă din scrisoarea din 1 decembrie 2010, toate angajamentele trebuiau să fie respectate pentru a putea stabili că Decizia 2009/610 a fost executată în mod corect. Prin urmare, este suficient ca unul singur dintre aceste angajamente să nu fie respectat pentru a constata eșecul acestei metode de recuperare. Or, este necesar să se constate că angajamentele enumerate la punctul 13 din prezenta hotărâre nu au fost respectate.

87 În ceea ce privește obligația principală a Republicii Elene de a recupera integral ajutoarele de stat în cauză, astfel cum au fost definite la articolele 2, 3, 5, 6, 8, 9 și 11-15 din Decizia 2009/610, este suficient să se constate că este evident că autoritățile elene nu au respectat această obligație și nu au prezentat Comisiei informațiile enumerate la articolul 19 din decizia menționată.

88 În ceea ce privește argumentul Republicii Elene potrivit căruia intereselor sale esențiale de securitate, în sensul articolului 346 alineatul (1) litera (b) TFUE, nu îi permiteau să provoace falimentul ENAE, în măsura în care o astfel de procedură ar fi afectat ansamblul activelor acestei societăți și ar fi pus în pericol buna continuare a activităților militare ale șantierului naval și, prin urmare, capacitățile de apărare ale acestui stat membru, în condițiile în care exista o măsură mai adecvată pentru lichidarea societății menționate, care ținea seama de interesele esențiale de securitate ale statului membru respectiv, și anume instituirea unei administrări speciale a acesteia, trebuie să se precizeze că posibilitatea de a institui o administrare specială a ENAE era deschisă autorităților elene înainte de expirarea termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere, și anume 27 ianuarie 2015, întrucât Legea nr. 4307/2014 a intrat în vigoare la 15 noiembrie 2014.

89 Or, reiese din dosar că cererea de inițiere a acestei proceduri a fost introdusă doar la 12 octombrie 2017.

90 Prin urmare, chiar presupunând că Republica Elenă poate invoca interesele sale esențiale de securitate în sensul articolului 346 alineatul (1) litera (b) TFUE, în etapa de recuperare a ajutoarelor de stat în cauză, este suficient să se arate că acest stat membru nu adoptase, la data de 27 ianuarie 2015, măsura pe care el însuși o consideră adecvată având în vedere interesele sale esențiale de securitate.

91 Astfel, Republica Elenă nu poate să susțină în mod valabil că a adoptat toate măsurile necesare pentru a pune în aplicare procedura de recuperare a ajutoarelor de stat în cauză. Prin urmare, hotărârea prin care se constată neîndeplinirea rămâne, la 27 ianuarie 2015, neexecutată.

92 În consecință, este necesar să se constate că, prin neadoptarea, la data la care a expirat termenul acordat, a tuturor măsurilor pe care le impune executarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE.

**Cu privire la sancțiunile pecuniare**

***Cu privire la penalitatea cu titlu cominatoriu***

*Argumentația părților*

93 În primul rând, Comisia consideră că neîndeplinirea obligațiilor reproșată Republicii Elene continuă să existe în momentul examinării faptelor de către Curte.

94 Mai precis, în ceea ce privește declarația de creanță din 22 martie 2018 prin care Republica Elenă a informat administratorul special al ENAE cu privire la creanțele sale referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză în cadrul procedurii de administrare specială a acestei societăți, Comisia apreciază că înscrierea în tabelul creanțelor a celor referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză poate, în principiu, să fie considerată o măsură adecvată susceptibilă să asigure eliminarea denaturării concurenței, cu condiția ca o astfel de măsură să fie urmată fie de recuperarea integrală a cuantumului ajutoarelor respective, fie de lichidarea întreprinderii și de încetarea definitivă a activităților acesteia, în cazul în care o astfel de recuperare rămâne imposibilă în cursul procedurii de faliment. Simpla declarare a acestor creanțe nu este suficientă pentru a considera că statul membru menționat și-a îndeplinit obligația de recuperare. Comisia adaugă că, în conformitate cu articolul 77 din Legea nr. 4307/2014, înscrierea formală în tabelul creanțelor este efectuată după transferul activelor întreprinderii în cauză care rezultă din administrarea specială la care este supusă întreprinderea menționată, iar nu înainte de acest transfer.

95 În ceea ce privește protocolul de predare prin care ENAE a predat posesia terenului ABK 266, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia către ETAD, Comisia observă că acest protocol datează din 26 iunie 2018. În consecință, această predare ar fi tardivă întrucât, conform scrisorii din 1 decembrie 2010, ar fi trebuit să fie efectuată în termen de șase luni de la această scrisoare. Pe de altă parte, Comisia arată că Republica Elenă nu a prezentat încă o hartă care să arate clar terenurile predate statului, nici elemente de probă care să demonstreze că ENAE nu mai utilizează aceste terenuri.

96 În al doilea rând, în ceea ce privește cuantumul penalității cu titlu cominatoriu, Comisia se întemeiază pe Comunicarea SEC(2005) 1658 din 12 decembrie 2005, intitulată „Punerea în aplicare a articolului [260 TFUE]” (JO 2007, C 126, p. 15), pentru a propune ca cuantumul penalității zilnice cu titlu cominatoriu să fie calculat prin înmulțirea unui cuantum de bază uniform de 670 de euro cu un coeficient de gravitate de 5 pe o scară de la 1 la 20 și cu un coeficient de durată de 3, și anume coeficientul maxim. Rezultatul obținut ar fi înmulțit ulterior cu un factor „n”, calculat la 3,48 pentru Republica Elenă, care este destinat să reflecte capacitatea de plată a statului membru incriminat și care ia în acest scop ca elemente produsul intern brut (PIB) al acestui stat membru și numărul de voturi de care dispune în cadrul Consiliului.

97 În ceea ce privește coeficientul de gravitate, Comisia subliniază caracterul fundamental al dispozițiilor Tratatului FUE în materia ajutoarelor de stat, efectul prejudiciabil pe care ajutoarele incompatibile și nerecuperate l-au avut asupra sectorului naval, valoarea considerabilă a ajutorului nerecuperat și repetarea comportamentului ilicit al acestui stat membru în domeniul ajutoarelor de stat.

98 În ceea ce privește coeficientul de durată, Comisia constată că neîndeplinirea obligațiilor continuă de mai mulți ani de la data pronunțării hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor și de mai mult de opt ani de la notificarea Deciziei 2009/610.

99 În ceea ce privește factorul „n”, Comisia susține că calculul trebuie să fie efectuat pe baza evoluției PIB-ului Republicii Elene în anul cel mai recent pentru care sunt disponibile date economice fiabile și a ponderării voturilor statului membru respectiv în cadrul Consiliului.

100 În ceea ce privește ponderarea voturilor în cadrul Consiliului, Comisia apreciază că modificarea sistemului de vot în Consiliu începând cu 1 aprilie 2017 nu înseamnă că este obligată să își adapteze propunerea de factor „n”. Aceasta adaugă că, la momentul introducerii acțiunii, vechiul sistem de ponderare a voturilor nu expirase. În consecință, factorul care rezultă din vechiul sistem de ponderare a voturilor ar continua să fie o bază de referință utilă pentru calcularea sancțiunilor.

101 În aceste condiții, Comisia consideră că o penalitate cu titlu cominatoriu de 34 974 de euro pe zi este adaptată circumstanțelor și este proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor reproșată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză.

102 Republica Elenă susține în primul rând că, prin declarația de creanță din 22 martie 2018, a declarat creanțele sale în cadrul procedurii de administrare specială administratorului special al ENAE. Acest stat membru adaugă că societatea menționată a efectuat de asemenea, prin intermediul protocolului din 26 iunie 2018, predarea posesiei terenului ABK 266, inclusiv docul uscat a cărui utilizare îi fusese acordată printr-o concesiune, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia. Potrivit statului membru menționat, această predare a posesiei este o parte importantă a executării obligației de recuperare a ajutoarelor de stat în cauză.

103 În al doilea rând, Republica Elenă contestă coeficienții de gravitate și de durată a neîndeplinirii obligațiilor reținuți de Comisie.

104 În această privință, ea susține că Comisia nu a luat în calcul o serie de elemente care atenuează gravitatea neîndeplinirii obligațiilor, precum faptul că ENAE nu mai are nicio activitate civilă din anul 2010 și astfel nu mai exercită nicio presiune concurențială asupra altor întreprinderi din sectorul naval. De asemenea, aceasta menționează mai multe dificultăți pe care le-a întâlnit în executarea Deciziei 2009/610, printre care în special decizia Tribunalului Arbitral CIC din 27 iunie 2017. Ea contestă de asemenea pretinsa repetare a comportamentului ilicit din partea sa în domeniul ajutoarelor de stat. Pentru aceste motive, ea consideră că acești coeficienți de gravitate și de durată nu pot fi mai mari de 1.

105 În ceea ce privește capacitatea de plată, Republica Elenă consideră, pe de o parte, că factorul „n” trebuie să fie actualizat cu ajutorul celor mai recente date financiare. În această privință, statul membru menționat susține că Comisia nu a ținut seama de situația reală a economiei elene și în special de faptul că respectivul stat membru este încă supus unui program de ajustare macroeconomică, dat fiind faptul că nu se poate finanța în mod eficient pe piețele financiare.

106 Pe de altă parte, Republica Elenă apreciază că factorul „n” nu este corect calculat întrucât, începând de la 1 aprilie 2017, tratatul a abandonat definitiv sistemul de ponderare a voturilor în cadrul Consiliului și l-a înlocuit cu un sistem de dublă majoritate a statelor membre și a populațiilor, potrivit căruia fiecare stat membru nu are decât un vot în cadrul Consiliului. Republica Elenă consideră astfel că statele membre ale căror populație și PIB sunt comparabile cu ale sale au suferit o diminuare serioasă a influenței lor în Consiliu.

*Aprecierea Curții*

107 Cu titlu prealabil, trebuie amintit că revine Curții, în fiecare cauză și în funcție de împrejurările speței cu care este sesizată și de nivelul de persuasiune și de disuasiune care apare a fi necesar, competența să adopte sancțiunile pecuniare corespunzătoare, în special pentru a preveni repetarea unor încălcări similare ale dreptului Uniunii (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 63).

108 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, impunerea unei penalități cu titlu cominatoriu nu se justifică, în principiu, decât în măsura în care neîndeplinirea obligațiilor rezultată din neexecutarea unei hotărâri anterioare continuă până la examinarea faptelor de către Curte (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 64).

109 În speță, Republica Elenă susține că, la data examinării faptelor de către Curte, și-a executat angajamentele detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010 și în Decizia 2009/610.

110 În această privință, Republica Elenă susține că și-a declarat creanțele în cadrul procedurii de administrare specială administratorului special al ENAE și că aceasta a efectuat predarea posesiei terenului ABK 266, inclusiv docul uscat a cărui utilizare i-a fost acordată printr-o concesiune, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia.

111 În ceea ce privește, în primul rând, argumentația privind declararea creanțelor, în speță, este evident că, la data examinării faptelor de către Curte, Republica Elenă nu le-a înscris în tabelul creanțelor pe cele referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză. Astfel, nu reiese din dosar că administratorul special a înscris aceste creanțe în tabelul creanțelor. Pe de altă parte, în conformitate cu articolul 77 din Legea nr. 4307/2014, înscrierea formală în tabelul creanțelor este efectuată după transferul activelor întreprinderii în cauză care rezultă din administrarea specială la care este supusă întreprinderea menționată, iar nu înainte de acest transfer. Or, este cert că un astfel de transfer de active nu a avut loc. Astfel, Republica Elenă nu poate susține în mod util că, prin declarația de creanță din 22 martie 2018, a declarat creanțele sale în cadrul procedurii de administrare specială administratorului special al ENAE.

112 În orice caz, înscrierea în tabelul creanțelor a celor referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză nu este suficientă, în sine, pentru a respecta obligația de executare a hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor (Hotărârea din 11 decembrie 2012, Comisia/Spania, C-610/10, EU:C:2012:781, punctul 103). Astfel, o asemenea înscriere este considerată, în principiu, o măsură potrivită, susceptibilă să asigure eliminarea denaturării concurenței, atât timp cât o asemenea măsură este urmată fie de recuperarea valorii integrale a ajutoarelor respective, fie de lichidarea întreprinderii și încetarea definitivă a activităților acesteia, în cazul în care o asemenea recuperare rămâne imposibilă în cursul procedurii de faliment (Hotărârea din 17 ianuarie 2018, Comisia/Grecia, C-363/16, EU:C:2018:12, punctul 42).

113 În ceea ce privește, în al doilea rând, argumentația privind predarea posesiei terenului ABK 266, este suficient să se precizeze că, în orice caz, nu este vorba decât despre o executare parțială a obligației de recuperare. Această predare nu asigură, singură, recuperarea integrală a ajutoarelor de stat în cauză, nici respectarea tuturor angajamentelor detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010.

114 Prin urmare, Republica Elenă nu poate susține că a luat, la data examinării faptelor de către Curte, toate măsurile necesare pentru executarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor.

115 Având în vedere ceea ce precedă, este necesar să se constate că neîndeplinirea obligațiilor reproșată Republicii Elenei a continuat până la examinarea de către Curte a faptelor din speță.

116 În aceste condiții, obligarea Republicii Elene la plata unei penalități cu titlu cominatoriu constituie un mijloc financiar adecvat pentru a o determina pe aceasta din urmă să adopte măsurile necesare în vederea încetării neîndeplinirii obligațiilor constatate și pentru a asigura executarea integrală a hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor.

117 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că penalitatea cu titlu cominatoriu trebuie stabilită în funcție de gradul de persuasiune necesar pentru ca statul membru care nu și-a îndeplinit obligația de a executa o hotărâre prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor să își modifice comportamentul și să pună capăt încălcării incriminate (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 68).

118 Revine Curții, în exercitarea puterii sale de apreciere în materie, sarcina de a stabili penalitatea cu titlu cominatoriu astfel încât să fie, pe de o parte, adaptată împrejurărilor și, pe de altă parte, proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 69).

119 Propunerile Comisiei privind penalitatea cu titlu cominatoriu nu pot fi obligatorii pentru Curte și nu constituie decât o bază de referință utilă. De asemenea, liniile directoare precum cele cuprinse în comunicările Comisiei nu sunt obligatorii pentru Curte, ci contribuie la garantarea transparenței, a caracterului previzibil și a securității juridice în privința acțiunii întreprinse de Comisia însăși în cazul în care această instituție prezintă propuneri Curții. Astfel, în cadrul unei proceduri întemeiate pe articolul 260 alineatul (2) TFUE, referitoare la o neîndeplinire a obligațiilor de către un stat membru, care continuă în pofida faptului că această neîndeplinire a obligațiilor a fost deja constatată cu ocazia unei prime hotărâri pronunțate în temeiul articolului 258 TFUE sau al articolului 108 alineatul (2) TFUE, Curtea trebuie să rămână liberă să stabilească penalitatea cu titlu cominatoriu în cuantumul și sub forma pe care le consideră adecvate pentru a determina acest stat membru să înceteze neexecutarea obligațiilor care decurg din această primă hotărâre a Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 70).

120 În scopul stabilirii cuantumului penalității cu titlu cominatoriu, criteriile de bază care trebuie luate în considerare pentru a asigura natura coercitivă a acesteia din urmă, în vederea unei aplicări uniforme și efective a dreptului Uniunii, sunt, în principiu, gravitatea încălcării, durata acesteia și capacitatea de plată a statului membru în cauză. La aplicarea acestor criterii trebuie să se țină seama în special de consecințele neexecutării asupra intereselor private și publice, precum și de urgența care există în legătură cu necesitatea ca statul membru respectiv să se conformeze obligațiilor sale (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 71).

121 În primul rând, în ceea ce privește gravitatea încălcării, trebuie subliniat, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 124 din concluzii, caracterul fundamental al dispozițiilor tratatului în materie de ajutoare de stat.

122 Astfel, normele care fac obiectul Deciziei 2009/610 și al hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor constituie expresia uneia dintre misiunile esențiale conferite Uniunii Europene în temeiul articolului 3 alineatul (3) TUE, respectiv instituirea unei piețe interne, precum și în temeiul Protocolului (nr. 27) privind piața internă și concurența, care, în aplicarea articolului 51 TUE, face parte integrantă din tratate și potrivit căruia piața internă include un sistem care să garanteze faptul că nu există denaturări ale concurenței.

123 Importanța dispozițiilor Uniunii încălcate într-un caz precum cel de față se reflectă în mod special în faptul că prin restituirea ajutoarelor declarate ilegale și incompatibile cu piața internă se elimină denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial de care beneficiază acestea și că, prin restituirea menționată, beneficiarul pierde avantajul de care profitase pe piață în raport cu concurenții săi (Hotărârea din 11 decembrie 2012, Comisia/Spania, C-610/10, EU:C:2012:781, punctul 127).

124 În ceea ce privește încălcarea constatată în prezenta cauză, trebuie amintit, în primul rând, că Republica Elenă nici nu a recuperat integral ajutoarele de stat în cauză și nici nu a respectat angajamentele detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010. Cu toate acestea, având în vedere principiul amintit la punctul 118 din prezenta hotărâre potrivit căruia penalitatea cu titlu cominatoriu trebuie să fie adaptată împrejurărilor și proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, trebuie

să se țină seama de faptul că ENAE, reprezentată de administratorul său special, a predat posesia terenului ABK 266, inclusiv docul uscat, a cărui utilizare i-a fost acordată printr-o concesiune, precum și a părții litoralului situate în fața acestuia către ETAD și că acest teren reprezintă o parte importantă a activelor civile ale ENAE.

125 În al doilea rând, este necesar să se sublinieze caracterul considerabil al cuantumului ajutorului nerecuperat. Astfel, după cum a subliniat avocatul general la punctul 125 din concluzii, suma de recuperat crește în mod continuu cu dobânzile aplicabile și depășea la momentul ședinței 670 de milioane de euro, adică mai mult de 2,6 ori valoarea inițială.

126 În al treilea rând, trebuie să se țină seama de faptul că piața construcțiilor navale este transfrontalieră. Acest sector economic este dispersat în aproape toate statele membre. În consecință, efectul prejudiciabil al ajutoarelor incompatibile nerecuperate ar avea un impact asupra unor întreprinderi nu numai în Grecia, ci și în restul Uniunii.

127 În al patrulea rând, în ceea ce privește argumentul Republicii Elene potrivit căruia există circumstanțe care diminuează gravitatea încălcării, în special dificultăți precum obstrucționarea și lipsa oricărei cooperări din partea ENAE în punerea în aplicare a angajamentelor detaliate în scrisoarea din 1 decembrie 2010 și efectele deciziei Tribunalului Arbitral CIC din 27 iunie 2017, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, dificultățile juridice, politice sau practice cu care s-a confruntat statul membru în cauză pentru a pune în aplicare o decizie care dispune recuperarea ajutoarelor ilegale, fără a realiza demersuri efective pe lângă întreprinderile în cauză în vederea recuperării ajutorului și fără a propune Comisiei modalități alternative de punere în aplicare a unei astfel de decizii care ar fi permis depășirea dificultăților menționate, nu pot justifica nerespectarea de către acest stat membru a obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului Uniunii. Același lucru este valabil pentru presupusele probleme interne întâlnite cu ocazia executării deciziei Comisiei (Hotărârea din 9 noiembrie 2017, Comisia/Grecia, C-481/16, nepublicată, EU:C:2017:845, punctul 29). Astfel, în aceste condiții, dificultățile invocate de Republica Elenă nu pot fi considerate, în speță, circumstanțe atenuante.

128 În sfârșit, trebuie să se constate o repetare a comportamentului ilicit al acestui stat membru în domeniul ajutoarelor de stat. Astfel, Republica Elenă a fost obligată, pe de o parte, în cadrul unor acțiuni în temeiul articolului108 alineatul (2) TFUE, pentru lipsa punerii în aplicare a deciziilor de recuperare a ajutoarelor în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 1 martie 2012, Comisia/Grecia (C-354/10, nepublicată, EU:C:2012:109), Hotărârea din 17 octombrie 2013, Comisia/Grecia (C-263/12, nepublicată, EU:C:2013:673), Hotărârea din 9 noiembrie 2017, Comisia/Grecia (C-481/16, nepublicată, EU:C:2017:845), și Hotărârea din 17 ianuarie 2018, Comisia/Grecia (C-363/16, EU:C:2018:12), precum și, pe de altă parte, în cadrul unor acțiuni în temeiul articolului 228 alineatul (2) al treilea paragraf CE în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia (C-369/07, EU:C:2009:428).

129 Trebuie să se constate că, în speță, atingerea adusă normelor tratatului în materie de ajutoare de stat are un caracter grav.

130 În al doilea rând, în ceea ce privește durata încălcării, aceasta trebuie să fie evaluată luând în considerare momentul în care Curtea apreciază faptele, iar nu cel în care aceasta este sesizată de Comisie (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 78).

131 În aceste condiții, întrucât Republica Elenă nu a putut dovedi că a încetat neîndeplinirea obligației sale de a executa pe deplin hotărârea prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, este necesar să se considere că neîndeplinirea obligațiilor menționată durează de mai mult de șase ani de la data pronunțării hotărârii respective, ceea ce constituie o durată considerabilă.

132 În al treilea rând, în ceea ce privește capacitatea de plată, mai precis propunerea Comisiei de a înmulți cuantumul de bază cu un coeficient specific aplicabil Republicii Elene, Curtea s-a pronunțat în repetate rânduri în sensul că această metodă de calcul constituie un instrument adecvat pentru a reflecta capacitatea de plată a statului membru, menținând în același timp o diferențiere rezonabilă între diferitele state membre (Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, C-369/07, EU:C:2009:428, punctul 123).

133 Astfel, după cum a subliniat avocatul general la punctul 132 din concluzii, pentru a calcula sancțiunile financiare, Curtea a acceptat în mod constant să țină seama de PIB-ul statului membru vizat și de numărul de voturi de care acesta dispune în cadrul Consiliului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iulie 2000, Comisia/Grecia, C-387/97, EU:C:2000:356, punctul 88, Hotărârea din 25 noiembrie 2003, Comisia/Spania, C-278/01, EU:C:2003:635, punctul 59, Hotărârea din 10 ianuarie 2008, Comisia/Portugalia, C-70/06, EU:C:2008:3, punctul 48, și Hotărârea din 4 iunie 2009, Comisia/Grecia, C-109/08, EU:C:2009:346, punctul 42).

134 În ceea ce privește criteriul PIB-ului, din jurisprudența Curții reiese că trebuie să se țină seama de evoluția recentă a PIB-ului unui stat membru, astfel cum se prezintă ea la data examinării faptelor de către Curte (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 81 și jurisprudența citată).

135 Trebuie, așadar, să se țină seama de faptul că, pe de o parte, PIB-ul Republicii Elene a scăzut cu mai mult de 25 % între anul 2010 și anul 2016 și, pe de altă parte, că în anul 2017 PIB-ul a fost în creștere pentru prima dată din anul 2007. Importanța acestei crize economice este, așadar, luată în considerare în mod corespunzător de Curte pentru stabilirea cuantumului penalității cu titlu cominatoriu.

136 În ceea ce privește criteriul numărului de voturi de care dispune un stat membru în cadrul Consiliului, trebuie să se precizeze că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Protocolul (nr. 36) privind dispozițiile tranzitorii, de la 1 noiembrie 2014 a intrat în vigoare o nouă procedură de majoritate calificată, dubla majoritate.

137 Potrivit articolului 3 alineatul (2) din acest protocol, statele membre pot, până la 31 martie 2017, să mai solicite un vot pe baza regulii majorității calificate anterioare.

138 Astfel, începând cu 1 aprilie 2017, sistemul de voturi ponderate se înlocuiește cu sistemul de dublă majoritate conform căruia majoritatea calificată este atinsă dacă reunește 55 % din membrii Consiliului sau 72 % dacă propunerea nu vine din partea Comisiei sau a Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate și reprezintă cel puțin 65 % din populația totală a Uniunii.

139 Ținând seama de modalitățile noului sistem de dublă majoritate și diferențele pe care le prezintă în raport cu vechiul sistem de voturi ponderate, noul sistem de dublă majoritate nu poate fi transpus direct mecanismului de calcul al sancțiunilor și nu poate, așadar, înlocui efectiv în acest scop vechiul sistem de voturi ponderate.

140 Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 140 din concluzii, noul sistem de dublă majoritate nu furnizează criterii satisfăcătoare care să permită să se stabilească în mod adecvat capacitatea de plată a statelor membre.

141 În plus, trebuie arătat că, în jurisprudența sa ulterioară datei de 1 aprilie 2017, dată de la care vechiul sistem de voturi ponderate nu mai este aplicabil, Curtea nu ia în considerare, în vederea aprecierii capacității de plată a statelor membre, decât PIB-ul statului membru în cauză (Hotărârea din 22 februarie 2018, Comisia/Grecia, C-328/16, EU:C:2018:98, și Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358).

142 În acest context, în scopul aprecierii capacității de plată a Republicii Elene, nu este necesar să se țină seama de criteriul numărului de voturi de care dispune acest stat membru în cadrul Consiliului sau al noului sistem de dublă majoritate, ci trebuie să se aibă în vedere PIB-ul respectivului stat membru în calitate de factor predominant.

143 În ceea ce privește periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu, este necesar să se țină seama de specificitatea, invocată de Republica Elenă, a operațiunilor de recuperare a ajutoarelor în discuție.

144 Rezultă că va fi deosebit de dificil pentru Republica Elenă să ajungă într-un termen scurt la o executare completă a Deciziei 2009/610 și, așadar, a hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, ținând seama de faptul că operațiunile din cadrul acesteia nu pot fi instantanee și impactul lor nu poate fi observat imediat.

145 Având în vedere această particularitate, este posibil ca statul membru respectiv să reușească să crească substanțial gradul de executare a Deciziei 2009/610, fără a reuși să o execute integral într-un asemenea termen.

146 Rezultă că eventuala constatare a încetării încălcării în discuție nu ar putea interveni decât la sfârșitul unei perioade care să permită o evaluare de ansamblu a rezultatelor obținute.

147 Prin urmare, trebuie să se stabilească o penalitate cu titlu cominatoriu semestrială pentru a permite Comisiei să aprecieze evoluția măsurilor de executare a acestei hotărâri, având în vedere situația înregistrată la sfârșitul perioadei în cauză.

148 Trebuie, așadar, ca Republica Elenă să fie obligată la plata către Comisie a unei penalități cu titlu cominatoriu de 7 294 000 de euro pe semestru de întârziere în punerea în aplicare a măsurilor necesare pentru a se conforma hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor, începând cu data pronunțării prezentei hotărâri și până la executarea completă a hotărârii menționate.

***Cu privire la suma forfetară***

*Argumentația părților*

149 În ceea ce privește valoarea unei sume forfetare, Comisia propune Curții să o determine înmulțind o valoare zilnică cu numărul de zile în care încălcarea a continuat să existe.

150 Pentru calculul sumei forfetare, Comisia propune să se aplice același coeficient de gravitate și același factor „n” precum în cadrul penalității cu titlu cominatoriu. În schimb, valoarea forfetară de bază pentru calculul sumei forfetare ar fi stabilită la 220 de euro pe zi. Spre deosebire de calculul penalității cu titlu cominatoriu, nu ar fi aplicat un coeficient de durată, deoarece durata încălcării este deja luată în considerare prin înmulțirea unei sume zilnice cu numărul de zile în care a continuat neîndeplinirea obligațiilor.

151 Pe această bază, Comisia propune adoptarea unei sume forfetare calculate înmulțind valoarea de 3 828 de euro cu numărul de zile scurse între pronunțarea hotărârii prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor și data executării de către statul membru a obligațiilor sale sau, în lipsă, cea a pronunțării prezentei hotărâri.

152 Republica Elenă nu a prezentat argumente specifice referitoare la suma forfetară. În măsura în care, pentru calculul său, Comisia utilizează criterii identice cu cele utilizate pentru calculul penalității cu titlu cominatoriu, precum gravitatea și durata încălcării, se impune să se țină seama de argumentele prezentate de Republica Elenă cu privire la penalitatea cu titlu cominatoriu.

*Aprecierea Curții*

153 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că Curtea este competentă, în exercitarea puterii sale de apreciere care îi este conferită în domeniul avut în vedere, să impună, cumulativ, penalități cu titlu cominatoriu și o sumă forfetară (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 96).

154 Obligarea la plata unei sume forfetare și stabilirea eventualului cuantum al acestei sume trebuie, în fiecare cauză, să depindă de ansamblul elementelor pertinente care se raportează atât la caracteristicile neîndeplinirii constatate a obligațiilor, cât și la atitudinea proprie a statului membru vizat de procedura inițiată în temeiul articolului 260 TFUE. În această privință, dispoziția respectivă învestește Curtea cu o largă putere de apreciere în scopul de a decide dacă trebuie sau nu aplicată o astfel de sancțiune și de a stabili, dacă este cazul, cuantumul acesteia (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 97).

155 În prezenta cauză, ansamblul elementelor juridice și de fapt care au condus la constatarea neîndeplinirii obligațiilor constituie un indiciu în sensul că prevenirea efectivă a repetării în viitor a unor încălcări similare ale dreptului Uniunii este de natură să necesite adoptarea unei măsuri disuasive, precum impunerea unei sume forfetare.

156 În aceste împrejurări, revine Curții, în exercitarea puterii sale de apreciere, obligația de a stabili cuantumul acestei sume forfetare astfel încât aceasta să fie, pe de o parte, adaptată împrejurărilor și, pe de altă parte, proporțională cu încălcarea săvârșită (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 99).

157 Printre factorii pertinenți în această privință se numără în special elemente precum gravitatea încălcării constatate și perioada în care aceasta a continuat după pronunțarea hotărârii de constatare (Hotărârea din 31 mai 2018, Comisia/Italia, C-251/17, nepublicată, EU:C:2018:358, punctul 100).

158 Împrejurările cauzei care trebuie luate în considerare reies în special din aprecierile de la punctele 120-142 din prezenta hotărâre, referitoare la gravitatea și la durata încălcării, precum și la capacitatea de plată a statului membru în cauză.

159 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, se face o justă apreciere a împrejurărilor cauzei prin stabilirea cuantumului sumei forfetare pe care Republica Elenă va trebui să o achite la suma de 10 000 000 de euro.

160 În consecință, se impune obligarea Republicii Elene la plata către Comisie a unei sume forfetare de 10 000 000 de euro.

**Cu privire la cheltuielile de judecată**

161 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Republicii Elene la plata cheltuielilor de judecată, iar neîndeplinirea obligațiilor a fost constatată, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară și hotărăște:

1) **Prin neadoptarea, la data la care a expirat termenul acordat în scrisoarea de punere în întârziere emisă la 27 noiembrie 2014 de Comisia Europeană, a tuturor măsurilor pe care le impune executarea Hotărârii din 28 iunie 2012, Comisia/Grecia (C-485/10, nepublicată, EU:C:2012:395), Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 260 alineatul (1) TFUE.**

2) **Obligă Republica Elenă la plata către Comisia Europeană a unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 7 294 000 de euro pentru fiecare perioadă de șase luni începând de la data pronunțării prezentei hotărâri până la data executării Hotărârii din 28 iunie 2012, Comisia/Grecia (C-485/10, nepublicată, EU:C:2012:395).**

3) **Obligă Republica Elenă la plata către Comisia Europeană a unei sume forfetare de 10 000 000 de euro.**

4) **Obligă Republica Elenă la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături